

Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΧΟΡΟΙ

πειδή ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸν λάρυγγα τελειότατον φυσικὸν ὄργανον εὐλογον ἦτο νὰ ἀναπτύξη μουσικὴν τέχνην εἰς οἰανδήποτε χώραν καὶ ἂν ἔζησε καὶ καθ' οἰονδήποτε χρόνον. Πρώτη ἀρχὴ ὑπῆρξεν ἡ ἔμφυτος ὁρμή. Παρατηρεῖται μόνον, ὅτι εἰς πάντας τοὺς κατὰ φύσιν ζῶντας λαοὺς ἡ μουσικὴ κατὰ μέγα μέρος εἶνε ἀχώριστος ἀπὸ τὸν χορὸν, ὅστις πάλιν εἶνε εἰδὸς τι μιμικῶν κινήσεων προωρισμένων νὰ δηλώσωσιν ἐνδόμυχόν τι αἰσθημα, οἷον ἔρωτα, χαρὰν, πολεμικὸν ἐνθουσιασμόν κλπ. Ἀλλὰ καθὼς ἡ γλῶσσα, ἣτις εἶνε ἐπίσης παγκόσμιον γενικὸν δημιούργημα τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸπους ἢ ὀμάδας ἀνθρώπων λαμβάνει ἰδιάζοντα ἕκασταχοῦ χαρακτήρα, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ μουσικὴ, ὅσον αἱ φυλαὶ τῶν ἀνθρώπων προάγονται, λαμβάνει ἰδιάζοντα χαρακτήρα καὶ καταλήγει νὰ γίνεταί ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν *ἐθνικὴν μουσικὴν* ἐκάστου ἔθνους.

Ἡ ἐθνικὴ μουσικὴ ἐκάστου ἔθνους εἶνε δυνατὸν νὰ διατρέξη στάδιον προόδου καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ μεγάλως ἢ καὶ νὰ ὀπισθοδρομηθῇ πάλιν, ὡς τοῦτο συνέβη εἰς τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν. Ἀλλὰ τὰ τεχνικὰ τότε μουσικὰ προϊόντα τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν δύνανται νὰ ἀπωλεσθῶσιν, ἐνῶ

πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὰ γενικῶς παρὰ τῷ λαῷ διαδομένα καὶ ἀρέσκοντα δημοτικὰ μουσικὰ κατασκευάσματα ἐν τῇ ἀπλότητί των ἔχουσι μείζονα ἀντοχήν καί, ἂν ἡ ἀναλογία πρὸς τὴν γλῶσσαν εἶνε θυθὴ, ζῶσιν ὅπως ἐκεῖνη διατηροῦντα τὸν ἀτομικὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα.

Ἀπόδειξιν τούτου ἀποτελοῦσι παρατηρήσεις καὶ εἰκασίαι στηριζόμεναι εἰς ἐκθέσεις παλαιῶν περιηγητῶν περὶ τῆς μουσικῆς παλαιῶν λαῶν ὡς π. χ. οἱ Ἴνδοι καὶ οἱ Κινέζοι κατὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἡ μουσικὴ τούτων τῶν λαῶν μένει ἐπιμόνως ἀμετάβλητος καὶ εἶνε νῦν παρομοία πρὸς παλαιότερας περιόδους αὐτῆς.

Ὅστις δὲ τῶρα ἐκ τῶν ζώντων Ἑλλήνων ἀνετράφη εἰς ἐπαρχία, ὅπου συνηθίζονται τὰ κλέφτικα ἢ ἄλλα ἰδιότυπα τραγούδια, γνωρίζει ποίαν συγκίνησιν καὶ ποίαν ταύτισιν τοῦ μουσικοῦ του αἰσθήματος αἰσθάνεται, ὅταν ἔπειτα μακρὰν τὰ ἀκοῆ ἐπαναλαμβάνόμενα, ἔστω καὶ ἂν ἐν τῷ μεταξύ ἐγγώρισε καὶ ἠννόησε τὴν Εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν.

Εἰς τὴν ἄνω γενικὴν ἀπόδειξιν ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω τεκμήριον εἰλημμένον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλοτε πρὸ ἐτῶν (ἐν τῇ «Ἐστία» τῆς 3 Μαΐου 1911 σελ. 3) ἐπέστησα ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος τὴν προσοχὴν. Τὸ τεκμήριον τοῦτο, περὶ δὲ θὰ διατρέψω ἐκτενέστερον, ἵνα οἱ ἀναγνώσται λάβωσιν εἰκόνα τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν ἀρχαίων πανηγύρεων, προκύπτει ἔκ τινος ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης εἰς τὴν παρὰ τὴν Κοπαῖδα βοιωτικὴν Καρδίτσαν, ὅπου ἄλλοτε ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Ἀκραίφ(ν)ιον.

* * *

Ἡμίσειαν ὥραν ὑψηλότερον τοῦ Ἀχραινίου εἰς τὸ Πτώον ὄρος κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν σημερινὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Πελαγίας καὶ παρὰ τὴν κρήνην τὴν καλουμένην νῦν Πεοδικόβρυσιν ἦτο τὸ ἱερόν καὶ τὸ μαντεῖον τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος, τὸ ὁποῖον, ἰδουθὲν μετὰ τοὺς μηκηναϊκοὺς χρόνους, ἤκμασε κυρίως κατὰ τὸν θοῦ αἰῶνα π. Χ. Αἱ πρὸ τεσσαρακονταετίας περίπου γενόμεναι

ἀνασκαφαὶ ἐνταῦθα ἔφεραν εἰς φῶς ὄχι μόνον ἐρείπια ναῶν καὶ ἄλλων κτιρίων καὶ ἐπιγραφάς, ἀλλὰ καὶ μέγαν ἀριθμὸν ἀρχαϊκῶν νεανικῶν ἀγαλμάτων Ἀπολλώνων ἢ κούρων, ὧν ἄλλοι μὲν κοσμοῦσι τὸ μουσεῖον τῶν Ἀθηναίων, ἄλλοι δὲ τὸ τῶν Θηβῶν. Οἱ τελούμενοι ἐνταῦθα ἀγῶνες «τὰ Πιῶα» ἀναφέρονται τὸν γ' αἰ. π. Χ., ἀλλὰ φαίνεται ὅτι εἶνε ἴδρυμα παλαιότερον. Ἐπὶ τριάκοντα δὲ ἔτη πρὸ τῆς ἀναρρήσεως τῆι αὐτοκράτορος Γαίου Καίσαρος τοῦ Καλιγούλα (37-41 μ. Χ.) εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν θρόνον εἶχον διακοπῆ οἱ ἀγῶνες οὗτοι δι' αἰτίαν ἄγνωστον, ἀνενεώθησαν δὲ τότε διὰ τῆς ἀφειδοῦς δαπάνης ἑνὸς ἀνδρὸς ὀνομαζομένου Ἐπαμεινώνδου υἱοῦ δὲ ἄλλου Ἐπαμεινώνδου. Τοῦ Ἐπαμεινώνδου τούτου τὰ πλούτη μαρτυροῦνται ἐκ τῶν «ἐθνικῶν εὐεργεσιῶν», ὡς λέγομεν σήμερον, ἃς ἐπεδαμύλευσεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ πατρίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν γενικώτερον ὁ ἀνὴρ. Τινὰς τῶν εὐεργεσιῶν τούτων ἀναφέρει μεγάλη ἐπιγραφή βεβλαμμένη εὐρεθεῖσα ἐν Ἀκραιφνίῳ πρὸ 30 περίπου ἐτῶν, ἐξ ἧς μεταφέρομεν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἀποσπάσματα.

Κάποτε εἰσίασεν ὀλόκληρον τὴν πόλιν διὰ δημοθιοινῶν, ἄλλοτε πάλιν ἤριστήσε τὴν πόλιν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ γυμνασίῳ μὴ παραλιπὼν μηδένα τῶν κατοίκων καὶ τῶν παρεπιδημούντων ξένων μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν δούλων αὐτῶν ἕνεκα τοῦ φιλοδόξου χαρακτήρος του... Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν μεγίστην ἐδημοθιοίνησεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὴν πόλιν... ἐν τῷ γυμνασίῳ, ὥστε τὰ ὑπερβολικὰ καὶ ἀδιάλειπτα δαπανήματα ὄχι μόνον ἐν Ἀκραιφνίῳ ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πέριξ πόλεις νὰ θαυμάζωνται. Καὶ ἐν τῷ εἰς τὴν γενομένην δημοπρασίαν εἶχε παραληφθῆ ἡ κονίασις «**τοῦ μεγίστου καὶ τὴν ἡμετέραν χώραν σφάζοντος προχώματος**», ἔλαβε πρόνοιαν μόνος, ὥστε νὰ ἐπισκευασθῆ καὶ κονιαθῆ ὀλόκληρον καὶ κατῶρθωσεν τὸ ἔργον, δαπανηθέντων ὑπερεξακισχιλίων δηναρίων εἰς ἕκτασιν δώδεκα σταδίων. Ἐκτείνων δὲ τὴν μεγαλοφροσύνην του καὶ εἰς ὅλην τὴν Βοιωτίαν, ὅτε ἐζητεῖτο νὰ σταλῆ εἰς τὸ ἐν Ἀργεῖ συνέδριον τῶν Ἀχαιῶν καὶ Πανελληνίων πρεσβεία πρὸς τὸν νέον Σεβαστὸν (τὸν Αὔγουστον δηλ. Γαίου Καίσαρα τὸν ἐπιλεγόμενον Καλιγούλαν), ἐν

ᾧ ὅλοι ἤρνοῦντο καὶ ἐπροφασίζοντο, αὐτὸς ἀδιαφορήσας διὰ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰ συμφέροντά του, προθυμότερα ἀνέλαβε τὴν πρεσβείαν χίριν τοῦ ἔθνους τῶν Βοιωτῶν, προσθέσας εἰς τὴν εὐγένειαν τοῦ φρονήματος καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν, ὥστε νὰ πρεσβεύσῃ ἄνευ ἀμοιβῆς... ὑπερέβαλε δὲ κατὰ τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τὴν ἀρετὴν πάντας τοὺς προγενεστέρους «τρέψας ἑαυτὸν πρὸς τὸ φιλοδοξῶν καὶ φιλάγαθον ταῖς ἐπαλλήλαις δαπάναις», μόνος νομιζόμενος φιλόπατρις καὶ εὐεργέτης· διότι, ἐν ᾧ ἐπὶ τριάκοντα ἤδη ἔτη εἶχε διακοπὴ ὁ ἀγὼν τῶν Πτωίων, προθυμότερα ἀνέλαβε νὰ γίνῃ ἀγωνοθέτης, φιλοδοξήσας νὰ ἀνανεώσῃ τὸν ἀρχαῖον ἀγῶνα, γινόμενος ἰδρυτὴς «τῶν μεγάλων Πτωίων καὶ Καισάρηων»· ἀναλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἀμέσως «ἐπετέλει καὶ τὰ τοῦ θεοῦ μαντεῖα ἐστιῶν ἀρχοντας καὶ συνέδρους κατ' ἔτος πεντάκις μεγαλομερέσι δέλνοις καὶ τὴν πόλιν ἀριστιζῶν ἐπὶ πενταετίαν» ἐκτελῶν ἀκριβῶς εἰς τοὺς τεταγμένους χρόνους καὶ τὰς δαπάνας καὶ τὰς θυσίας. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος ἐπέστη ὁ καιρὸς τοῦ ἀγῶνος, ἐμοίρασε διὰ τὴν μέλλουσαν ἑορτὴν «τὸ ἐπὶ πόλεως διάδομα» «πᾶσι τοῖς πολέταις καὶ παροίκις καὶ ἐκτεταμένοις» δίδων εἰς ἕκαστον ἄνδρα ἂν ἕνα κόφινον σίτου καὶ μίαν ἡμίαναν οἴνου. «Τὰς δὲ πατρίους πομπὰς μεγάλας καὶ τὴν τῶν συρτῶν πάτριον ὄρχησιν θεοσεβῶς ἐπετέλεσε» καὶ θυσιάσας ταύρους εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς Αὐγούστους, δὲν ἔπαυσε νὰ κάμνῃ διανομὴν κρεάτων καὶ γεύματα καὶ γλυκισμοὺς καὶ δεῖπνα, κατὰ τὰ ὁποῖα καὶ τοὺς παῖδας τῶν πολιτῶν καὶ τοὺς ἐνηλικίους δούλους ἠρίστισεν αὐτός, ἢ δὲ γυνὴ αὐτοῦ Νωτία τὰς γυναῖκας τῶν πολιτῶν καὶ τὰς παρθένους καὶ τὰς ἐνηλικίους δούλας· δὲν παρέλιπε δὲ οὐδὲ τοὺς σκηνίτας τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἑορτῆς, ἠρίστισε δ' αὐτοὺς κατ' ἰδίαν, ὅπερ ὑπ' οὐδενὸς πρότερον ἐγένετο θέλων νὰ μὴ ἀφήσῃ κανένα ἀμέτοχον τῆς φιλοφροσύνης του. Καὶ κατὰ τὰς θεωρίας τοῦ θυμηλικοῦ (μουσικοῦ) ἀγῶνος πάντα τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ θεωμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων συνελθόντας ἐγλύκισε, κατατασκευάσας πέμματα (γλυκίσματα) μεγάλα καὶ πολυδάπανα, ὥστε νὰ γίνουν ἕξα-

κουσται και εις τας περιξ πόλεις αι δαπάναι αὐτοῦ. και κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος μετὰ τὸ πάνδημον δεῖπνον ἐμοίρασεν εις ἕκαστον τριχλινον (δηλ. τράπεζαν τριῶν συνδατημιόνων) ἀνὰ 11 δηνάρια και κεράμιον οἴνου παλαιοῦ και δηνάρια ἕξ εις ἐπόφημα (προσφάγιον). Μετὰ δὲ τὴν ἐκτέλεσιν πάντων τούτων, ἐν ᾧ κατέβαινε ἐκ τοῦ ἱεροῦ εις τὴν πόλιν, οἱ δὲ πολῖται πανδημεὶ ἐξήλθον εις προῦπάντησίν του, ἐπιδεικνύοντες πᾶσαν πρὸς αὐτὸν φιλοτιμίαν και εὐχαριστίαν, οὗτος μὴ λησμονῶν τὴν μεγαλοφροσύνην του, ἔταυροθύτησεν εις τὸν Δία τὸν Μέγιστον και ἀμέσως εἰστίασεν ἐν τῇ πόλει τοὺς συνελθόντας πρὸς εὐχαριστίαν.

Διὰ πάντα τὰνωτέρω και ἄλλα παρόμοια εὐεργετήματα ἡ πόλις τῶν Ἀκραιφιέων ἀπονέμει τιμὰς εις τὸν ἄνδρα, ἦτοι ἔπαινον, στέφανον χρυσοῦν, εἰκόνα γραπτὴν (ζωγραφικὴν), προεδρίαν εις τοὺς ἀγῶνας, «ἀνδριάντας αὐτοῦ ἢ ἀγάλματα» ἐν μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος, ἐν δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ και εἰκόνας ὁμοίως ἐπιχρῦσους μὲ ἐπιγραφὴν «ὁ δῆμος και ἡ βουλή Ἐπαμεινώνδαν Ἐπαμεινώνδου ἄριστα πολιτευσάμενον ἀρετῆς ἕνεκα και εὐνοίας» και ἀποφασίζει νὰ χαράξῃ τὸ ψήφισμα τοῦτο εἰς τε τὸ ἱερὸν τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος και εις τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως.

Τὸ μάρμαρον μὲ τὸ δεύτερον τοῦτο ἀντίγραφον τοῦ ψηφίσματος, τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ δηλ. τοῦ Ἀκραιφνίου χαραχθέν ποτε, εὐρέθη εις τὴν σημερινὴν Καρδίτσαν και ἕξ αὐτοῦ ἔχομεν πάσας τὰς ἀνωτέρω και ἄλλας εἰδήσεις.

*
* *

Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται ὁ μέγας πλοῦτος τοῦ ἀνδρός, ὁ δὲ πλοῦτος οὗτος δὲν ἦτο δυνατὸν εις τὸ ὀρεινὸν ἐκεῖνο ἀπόκεντρον χωρίον κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους νὰ προέρχηται ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῶν πλουσιῶν ἀγρῶν τῆς ὑποκειμένης Κωπαίδος. Οἱ ἀγροὶ οὗτοι εἶχον δώσει μέγαν πλοῦτον και δύναμιν εις τὸ προῖστορικὸν κράτος τοῦ Ὀρχομενοῦ, ὅστις εἶχεν καταστήσει φόρου ὑποτελεῖς και τὰς Θήβας. Εἰς τοὺς προῖστορικὸς Ὀρχομενίους ἀποδίδονται και

τὰ ἀξιοθαύμαστα ἀποξηραντικὰ ἔργα τῆς Κωπαίδος, ἅτινα ἐξησφάλιζον τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν γονιμότητα τῆς χώρας.

Μέρος τούτων τῶν μεγάλων ὑδραυλικῶν ἔργων εἶνε καὶ τὸ **μέγιστον καὶ τὴν χώραν τῶν Ἀκραφιέων σφῆζον πρόχωμα**, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπισκευὴν καὶ κοινάσιν κατώρθωσεν ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς ἕκτασιν 12 σταδίων ἀρχαίων, ἧτοι ὑπὲρ τὰ δύο χιλιόμετρα. Δὲν πιστεύομεν δέ, ὅτι ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπεβάρυνεν ἑαυτὸν διὰ τῆς φροντίδος τοῦ ἔργου τούτου χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἔχη ἄμεσον κέρδος ἐξ αὐτοῦ. Ὑποθέτομεν λοιπόν, ὅτι μεγάλαι ἐκτάσεις εὐφορώταται τῆς ἀπεξηραμένης Κωπαίδος ἀνῆκον αὐτῷ καὶ ἐντεῦθεν ὁ μέγας αὐτοῦ πλοῦτος.

Ἄν ὑπερπληθῶσωμεν τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ 140 περίπου ἔτη μετὰ τὸν Ἐπαμεινώνδαν τοῦτον γίνεται ἐπισκευὴ πάλιν τῶν προχωμάτων τούτων, εὐρίσκομεν, ὅτι κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους τῷ 873/4 κτίζεται ἐν Ὀρχομενῷ ἐπὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο ὑπὸ Λέοντος τοῦ πανευφήμου βασιλικῷ πρωτοσπαθαρίου καὶ λογοθέτου ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν μεγάλη ἐκκλησία, ἣτις ἠρειπωμένη κατορθώνει ἀκόμη νὰ ἴσταται κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρθία. Λοιπὸν περὶ τοῦ Λέοντος τούτου λέγει ἐπιγραφή τις αὐτόθι μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: Οὔτε ὁ φθόνος οὔτε ὁ χρόνος ὁ ἀπειρος θὰ καλύψῃ τὰ ἔργα τῶν κόπων σου, ὦ πανάριστε, εἰς τὸν πολυχανδῆ βυθὸν τῆς λήθης, διότι τὰ ἔργα σου βοῶσιν, ἂν καὶ δὲ λαλοῦσαι.... Εἶθε νὰ ζῆς ἐν χαραῖς εἰς ἀπείρους κύκλους ἐτῶν, ὦ πολυῦμνητε Λέον, πρωτοσπαθάριε μέγιστε, **ἀπολαύων τὰ κτηματά σου ἐν μέσῳ τῶν ἀρίστων τέκνων σου, κυρίαρχος (ἐπικρατέων) τοῦ χώρου τοῦ παλαιφάτου Ὀρχομενοῦ** » Οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ ἐπιγγραμματος τούτου δεικνύουσι, ὅτε ὁ πλούσιος οὗτος ἀνὴρ ἦτο ἰδιοκτήτης τοῦ ἠρημωμένου τότε κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἱεροκλέα—παλαιφάτου Ὀρχομενοῦ καὶ ἐκ τῶν αὐτόθι κτημάτων του προήρχετο ὁ πλοῦτος, οὗ ἀπαρχὰς διέθεσε πρὸς οἰκοδομὴν τῆς τριουποστάτου ἐκκλησίας.

Ἄφ' οὗ ἱκανὰ χάριν τοῦ ποικίλου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ

τοῦ Ἡμερολογίου εἶπομεν περὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἀναλαμβάνομεν πάλιν τὸ κύριον θέμα, ἐπιστῶντες τὴν προσοχὴν εἰς τὴν φράσιν τῆς ἐπιγραφῆς: *τὰς δὲ πατέρας πομπὰς μεγάλας καὶ τὴν τῶν συρτῶν πάτριον ὄρχησιν θεοσεβῶς ἐπετέλεσε* κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγῶνων τῶν Πτόφων.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀνασυνιστῶν τὸν ἀγῶνα ἐφιλοδόξει νὰ μὴ παραλίπη τίποτε ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἀπετέλουν τὸ τυπικὸν τῆς ἑορτῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῆς. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶνε ἀπόδειξις, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἔῃ ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἡ παλαιὰ ἱστορία τῆς Βοιωτίας σπουδάζεται μετὰ χαρᾶς καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς μίμησιν αὐτῆς φθάνει μέχρι τῆς ἀναβιώσεως τῶν ἐνδόξων παλαιῶν ὀνομάτων. Αἱ πομπαὶ λοιπόν, ἃς ἐπετέλεσεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, χαρακτηρίζονται ὡς *πάτριοι* ἢτοι πατροπαράδοτοι, διὰ τοῦ αὐτοῦ δ' ἐπιθέτου χαρακτηρίζεται καὶ ὁ συρτὸς χορὸς, τὸν ὁποῖον ὄρχοῦντο. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τυπικὸν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν εἰς ἀπόκεντρα μάλιστα καὶ ξένης ἐπιδράσεως ἀπηλλαγμένα μέρη παράμενει ἀμετάβλητον, πρέπει ἡ ἔκτασις τῆς ἐννοίας τῆς λήξεως *πάτριοι* νὰ ἀνέροχη εἰς ἀπώτατον παρελθόν· ὑπεδείξαμεν δ' ἐν ἀρχῇ, ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τὸν χώρον τοῦ Πτόφου ἱεροῦ δὲν εὐρέθησαν μυκηναϊκὰ λείψανα, τὰ δ' εὐρεθέντα μαρτυροῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων ἰδρῦθη τοῦτο εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, θεοῦ νέου καὶ περιερχομένου κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἔγκεισιν τῆς λατρείας αὐτοῦ, εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πρώτης π. Χ. χιλιετηρίδος ἐφυτεύθη ἐνταῦθα ἡ λατρεία ἐκείνη μετὰ πασῶν τῶν συμπαραουμαρτουσῶν τελετῶν καὶ τοῦ χοροῦ.

Ἄλλ' ὁ *συρτὸς χορὸς* εἶνε ὁ μόνος ἑλληνικὸς χορὸς, ὅστις σφύζεται μετὰ τοῦ παλαιοῦ ὀνόματός του μέχρι σήμερον, καὶ εἶνε πανταχοῦ κοινότατος, τὸ δὲ μοναδικὸν κείμενον δι' οὗ βεβαιοῦται ἡ παλαιότης τοῦ ὀνόματος, εἶνε ἡ λίαν ἔγκυρος καὶ ἐπίσημος καὶ πάσης παραποιήσεως ξένη ἐπιγραφή τοῦ Ἀκραιφίου.

Ἄλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ μετὰ

τὸ ῥηθὲν ἐν ἀρχῇ περὶ τῆς συναφείας τῆς ὀρχήσεως καὶ τῆς μουσικῆς παρὰ τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς, ἐρωτῶμεν: ἦτο δυνατόν νὰ σωθῆ ὁ χορὸς χωρὶς τῶν συναφῶν ρυθμικῶν ἀσμάτων; Τὸ πρᾶγμα φαίνεται μοι καὶ εἶνε ἀδύνατον. Ὡστε τὰ ἕκασταχοῦ συνοδεύοντα τὸν συρτὸν χορὸν ἄσματα μάλιστα δὲ τὰ δημωδέστερα καὶ ἀρχαιοπρεπῆ εἶνε ὡς μουσικὴ μέρος τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς κληρονομίας τῶν Ἑλλήνων.

Ἐὰν δὲ ἀκολουθήσωμεν τὸν αὐτὸν συλλογιστικὸν τρόπον θὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἴσως καὶ ἄλλοι χοροὶ ἔχοντες ἑλληνικὸν ὄνομα συνεσώθησαν μετ' ἄλλων μουσικῶν δημιουργημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τοιοῦτος χορὸς εἶνε ἴσως ὁ κρητικὸς **πεντοζάλης**. Εἰς δὲ τὴν πατρίδα μου τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν χορεύεται ὑπὸ ζεύγους ἀνδρῶν ὁ λεγόμενος **συγκαθ(ι)στός**, ὅστις εἶνε εἰδὸς τι «καρσιλαμᾶ», τῶν χορευτῶν ὀρχουμένων ἀπέναντι ἀλλήλων περιστρεφόμενων χωριστά, ἀνταλλασσόντων τὴν θέσιν καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναπηδώντων καὶ συγκαμπτόντων τὰ γόνατα, ὥστε νὰ συγκαθίζωσι τρόπον τινά, χωρὶς ὅμως νὰ ἄπτωνται τοῦ ἐδάφους διὰ τῶν γλουτῶν, ἐπειδὴ πάλιν ἀναπηδῶσι. Ὁ χορὸς οὗτος, ἔχων ὄνομα ἀρχαιοπρεπές, ἐπειδὴ εἰς νέους χρόνους δὲν γίνονται συνθέσεις διὰ τῆς προθέσεως σὺν, εἶνε παλαιὸς χορὸς, διατηρηθῆς ὁμοίως μετὰ τῶν συνοδευόντων αὐτὸν ρυθμικῶν ἀσμάτων. Ἐπειδὴ ὅμως ὅμοιον περίπου χορὸν ἔχουσι καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸν καρσιλαμᾶν, καθ' ὃν καὶ μίμησις ἐρωτοτροπιῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γίνεται (ὁ εἰς ἀνήρ μεταμφιεσμένος πολὺ ἢ ὀλίγον ὑποκρίνεται γυναῖκα), ἀπαιτεῖται προσοχή, ἵνα μὴ τουρκικὰ ἄσματα προσκολληθῶσιν εἰς τὰ τοῦ συγκαθιστοῦ.

Ἡ αὐτὴ σκέψις ἄγει περαιτέρω νὰ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ οἱ χοροὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἰδιάζουσιν ἐν Ἑλλάδι μόνον, ἀγνωστοὶ ὄντες εἰς τοὺς γείτονας λαοὺς, πολὺ δὲ μᾶλλον ὅσοι καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ συνοδεύοντα αὐτοὺς ἄσματα εἶνε ἰδιόρρυθμα καὶ εὐρηγνται μόνον ἐν Ἑλλάδι ὀλοκλήρῳ ἢ ἐν τισὶ μέρεσιν αὐτῆς, ὅπως οἱ κλέφτικοι λεγόμενοι χοροί, εἶνε παρὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματός των ὡσαύτως παλαιὰ ὀρχηστικὴ καὶ μουσικὴ κληρονομία τῆς Ἑλλάδος. Ἡ γνώμη δ' αὕτη

δὲν ἀστοχεῖ, καὶ ἂν τὰ κλέφτικα τραγουδία εἶνε κυρίως μοιρολόγια, ἀφοῦ μάλιστα τὸν αὐτὸν μουσικὸν χαρακτήρα πρὸς τὰ καθαρῶς μοιρολόγια ἔχουσι καὶ ἄλλα δημοτικά ἢ συμποσιακὰ ἕσματα, ὥστε ὁ θρηνώδης χαρακτήρ, ὅστις εἶνε γενικὸν γνώρισμα πάσης πρωτογόνου μουσικῆς, νὰ ἐμφανίζεται ἐδῶ, καθὼς καὶ εἶνε βεβαίως, ὡς γνώρισμα ὄρισμένου εἴδους μουσικῶν συνθεμάτων ἀποκλειστικῶν ἐν Ἑλλάδι ὡς καὶ οἱ κατ' αὐτὰ χοροί.

Ἀπέναντι τοιαύτης καταστάσεως εὐρισκόμενοι ἡμεῖς σήμερον καὶ γνωρίζοντες ὅτι ὁ καθορισμὸς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀποτελεῖ πρόβλημα ἐπιστημονικὸν ἀλλὰ καὶ φροντίδα ἐθνικὴν, προσέτι δὲ ὅτι ἡ ἐπελθούσα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Θράκῃ καταστροφή ἀπειλεῖ ἐκρίζωσιν καὶ λήθην πολλῶν ἐθνικῶν μουσικῶν λειψάνων, ἡ δὲ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἄλλοις μέρεσι τῆς Ἑλλάδος σύγκρασις τῶν φυλῶν ἀπειλεῖ ἀνάλογον σύμμειξιν καὶ ἀλλοίωσιν τῶν τοιούτων λειψάνων, ἔτι δὲ χεῖρονα ἢ ἐπίδρασις τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ὅστις, αὐξηθεὶς εἰς πρωτοφανῆ δύναμιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἰσοπεδώνει τὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, καθῆκον ἔχομεν νὰ μερμυήσωμεν περὶ συλλογῆς καὶ σωτηρίας παντὸς μουσικοῦ ἐθνικοῦ κειμηλίου.

Ὁ τρόπος, καθ' ὃν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν, εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὸν ἐφαρμοσθέντα ἐν τῇ ἄλλῃ ἀρχαιολογίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν: Ἐν ταύτῃ ἐγινώσκομεν ὅτι ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς περὶ ἐκάστης περιόδου ἢ περὶ ἐκάστου καλλιτέχνου. Τὰ ἔργα ἔκειντο εἰς συντρίμματα ἢ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τὴν γῆν, ἀδιάγνωστα καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα καὶ ἀπροσάρμοστα πρὸς τὴν γραφικὴν παράδοσιν. Τότε ἤρχισεν ἡ περισυλλογὴ τούτων καὶ ἡ ἀπόθεσις καὶ φύλαξις ἐν τοῖς μουσείοις. Σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν νὰ ἀναγνωρίζωνται καὶ διακρίνωνται τὰ ἔργα ὀρισμένων περιόδων καὶ ὀρισμένων καλλιτεχνῶν οὕτως, ὥστε σήμερον νὰ ἔχωμεν τελείαν ἐποπτείαν τῆς καλλιτεχνικῆς ἐν τούτῳ δρᾶ-

σεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, χωρὶς νὰ παύωμεν νὰ ἐλπίζωμεν καὶ εἰς περαιτέρω πρόοδον.

Καθ' ὅμοιον τρόπον πρέπει νὰ συλλέξωμεν διὰ τε μουσικῶν γραπτῶν σημείων καὶ διὰ φωνογράφων ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πᾶν μουσικὸν κατασκευάσμα, ὅσον-δήποτε μικρὸν ἢ ἀσήμαντον καὶ ἂν φαίνεται, καὶ νὰ ταμιεύσωμεν ἀσφαλῶς πάντα ταῦτα. Οἱ δὲ εἰδικοί θεωρητικοὶ μουσικοὶ, οἵτινες καθώρισαν τὰς κλίμακας καὶ τοὺς «ἤχους» τῆς ἀρχαίας μουσικῆς θὰ δυνηθῶσι διὰ τῆς βοήθειάς τοῦ πλουσίου καὶ ἐγκύρου τούτου ὕλικου καὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἠϋρημένα ὡς ὀρθὰ νὰ ἐλέγξωσι καὶ περαιτέρω νὰ χωρήσωσιν ἐν τῇ σπουδῇ τοῦ σημαντικωτάτου τούτου κλάδου.

Ἐνάλογος καὶ παράλληλος ἐργασία πρέπει νὰ γίνῃ καὶ περὶ τῶν χορῶν, συλλεγομένων καὶ διὰ γραφικῶν εἰκονίσεων τῶν ἰχνῶν τῶν ποδῶν καὶ διὰ κινηματογράφων. Ἐπικουρήμα εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην θὰ εἶνε αἱ παλαιαὶ περιγραφαὶ καὶ εἰκόνες ἀγγείων ἀρχαίων καὶ ἀναγλύφων.

Ἡ ἐργασία αὕτη πρέπει ὄχι μόνον νὰ ἐπισπευσθῇ πρὶν ἐπέλθῃ ἀλλοίωσις ἐκ τῆς μείξεως τῶν διαφορῶν προσφυγικῶν πληθυσμῶν καὶ τῶν ἐντοπίων καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ γενικοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνῃ μετὰ προσοχῆς, ἵνα μὴ παραληφθῶσιν ὡς ἔθνικα κειμήλια εἰσολισθῆσασαι τυχὸν ξενικαὶ ἐπιδράσεις. Ἡ ἐρευνα καὶ συλλογὴ κατὰ προτίμησιν πρέπει νὰ γίνῃ εἰς ἀπόκεντρα ὄρεινὰ μέρη, ὅσον τὸ δυνατὸν μακρὰν τῶν ξένων ἐπιδράσεων εὐρισκόμενα, ἢ ὅπωςδῆποτε εἰς γνησίους καὶ ἀπὸ τοιούτων ἐπιδράσεων παρθένους πληθυσμούς.

Πάντα ταῦτα εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῶσι διὰ τοῦ νόμου 432 τῆς 27 Νοεμβρίου 1914 «περὶ διασώσεως καὶ περισυλλογῆς τῶν ἀσμάτων, χορῶν καὶ μουσικῶν ὀργάνων τοῦ Ἑλλ. λαοῦ», οὗτινος νόμου δυστυχῶς ἐφαρμογὴ δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε ἕνεκα κυρίως τῆς ἔκτοτε ἀνωμάλου πολιτικῆς καταστάσεως. Καλὸν ὅμως εἶνε πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς νὰ συμπληρωθῇ οὗτος, ἀξανανομένης καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους παρεχομένης χορηγίας 5 χιλ. δραχμῶν, ποσοῦ ἀνεπαρκοῦς πρὸς τὸν ἐπιδικώμενον σκοπόν, ἰδίως ὑπὸ τοὺς οικονομικοὺς ὄρους.

τῆς παρούσης ὥρας. Πρέπει δὲ νὰ δημοσιεύῃ ἢ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένη ἐπιτροπὴ ταχέως τὰς συλλογὰς αὐτῆς, ἵνα προκαλῆ τὴν μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν αὐτῶν ὑπὸ τῶν εἰδικῶν καὶ τῆς διεθνοῦς ἐπιστήμης ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον· διότι ἢ ἐκ τοιαύτης μελέτης προσδοκωμένη ὠφέλεια θὰ εἶνε χρήσιμος διὰ τὴν συνέχειαν τοῦ ἔργου.

Πλὴν τούτου νομίζομεν, ὅτι καὶ αἱ μέχρι τοῦδε ἔξενηχθεῖσαι θεωρίαι περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς—θεωρίαι ἰσχύουσαι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ διὰ τὴν σημερινὴν ἔθνικὴν μουσικὴν κατὰ τὴν ὑποκειμένην ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἰδέαν—πρέπει νὰ διδάσκωνται ἐν τοῖς ᾠδείοις ἐκτενέστερον ἢ ὅσον γίνεται τοῦτο μέχρι σήμερον· διότι ὁ ἦρωσ, ὅστις θὰ ἀνάψῃ τὴν λαμπάδα καὶ θὰ φωτίσῃ τὰ σκοτῆ τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς, εἶνε δυνατόν νὰ κἀθηται ποὺ καὶ εἰς τὰ ἐδώλια ἰδικοῦ μας ᾠδείου ἀναμένων τὸν σπηνθῆρα τῆς ἀφυπνίσσεως, ὅστις εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ μὴ εἶνε ξένος πρὸς τὴν ἔθνικὴν φιλοτιμίαν.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

